

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

KBT Fagskole
Veien videre til arbeid og utdanning

Norvēģijas uzņēmējdarbības mācīšanas metodes pielāgošana bērniem un pilotēšana Zemgalē

UZŅĒMĒJDARBĪBA

BĒRNU UN JAUNIEŠU APMĀCĪBA

Foto: Innovation Circle Network

SATURS

		lpp.
Priekšvārds		2
Nodaļa 1 – Ievads norvēģu modelī		3
Nodaļa 2 – Ilgtspējīga uzņēmējdarbība		6
Nodaļa 3 – Pedagoģija un uzņēmējdarbība		9
Nodaļa 4 – Jaunā uzņēmējdarbība		11
Nodaļa 5 – Metodoloģija - skolēnu uzņēmums		14
	Uzdevums 1- Vide	16
	Uzdevums 2- Sporta pasākums	17
	Uzdevums 3- Biznesa plāns - produkts	18
	Uzdevums 4- Sociālā problēma	18
	Uzdevums 5- Velosipēds	19
	Uzdevums 6- Photovoice	20
	Uzdevums 7- Rotaļlietas	21
	Uzdevums 8- Brīvā laika aktivitāte	22
	Uzdevums 9-Digitālie pakalpojumi/produkti	23
	Uzdevums 10- Mājdzīvnieka pieskatīšana	24
Nodaļa 6- Skolotāja loma		25
Nodaļa 7- Biznesa plāns		27
Nodaļa 6- Ārējie resursi un ieteikumi		29
Nodaļa 7- Literatūras avoti un interneta vietnes		32
Pielikumi – Jaunā uzņēmējdarbība (Teksts angļu valodā)		35

Priekšvārds

Šajā darbā tiek sniegts pārskats par profesionālajiem un politiskajiem mērķiem Norvēģijas izglītības sistēmā, kā arī tiek doti pedagoģisku metožu piemēri, kas domāti pamatskolas vecuma bērniem un jauniešiem. Dažas metodes un uzdevumi piemēroti arī vidusskolēniem.

Norvēģijai ir ilga pieredze bērnu un jauniešu uzņēmējdarbības apmācībā. Tā notiek visos izglītības līmeņos, sadarbojoties ar vietējiem uzņēmējiem un sabiedrību. Tiek organizēti konkursi un izstādes, kur jaunieši tiekas cits ar citu, prezentē savus mācību uzņēmumus, kā arī to sasniegtos rezultātus.

Pedagoģijas metodes, darbības līdzekļi, kā arī sagaidāmie rezultāti ir atšķirīgi dažādām izglītojamo vecuma grupām, tie tiek piemēroti ņemot vērā bērnu brieduma pakāpi, kā arī citus ar skolēniem saistītus faktoros un izaicinājumus, kas attiecas uz mācību procesu. Pamatā skolēnu uzņēmumu darbība ir kļūdu un mēģinājumu metode. Šeit drīkst domāt savādāk un izmēģināt savas idejas, kas ir daļa no radošās mācīšanās burvības. Tieši šī iemesla dēļ daudziem bērniem šis priekšmets šķiet iedvesmojošs un aizraujošs. Norvēģijā ir vairāki zinātnes centri, kuros skolēni var mācīties par dažādām tēmām kā, piemēram, fiziku, elektrību un izejvielām.

Uzņēmējdarbības apgūšana ir svarīga, lai bērni un jaunieši gūtu zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas uzņēmuma dibināšanai, pakalpojumu sniegšanai un produktu radīšanai. Mācību pamatā ir radošums un sadarbība, kā arī materiālu lietošana, dizains, tehnoloģijas, prezentācija un pārdošana. Liels uzsvars tiek likts uz izejvielu un produktu atkārtotu pārstrādi, ilgtspējību, ētiku un darba vides noteikumiem.

“Uzņēmējdarbība Zemgalē” ir projekts, kuru finansē EEZ grantu finanšu instruments, ar to Norvēģija, Islande un Lihtenšteina finansē projektus dažādās Eiropas Savienības valstīs. Projekta kopējais budžets ir 969 256 EUR, no kuriem EEZ grantu līdzfinansējums ir 793 867,70 EUR. Šis ir sadarbības projekts starp Zemgales plānošanas reģionu Latvijā un Innovation Circle Network Norvēģijā.

Šo darbu izstrādāja KBT Arodskola Trondheimā, kuras uzdevums ir nodrošināt pieredzes apmaiņu starp Norvēģiju un Latviju uzņēmējdarbības jomā skolās. Ar KBT Arodskolu var sazināties, lai gūtu papildu informāciju vai apmācību šajā jomā.

Strādājam kopā **konkurētspējīgai** Eiropai
www.eeaqrants.lv

Alf S. Johansen
Koordinator
Innovation Circle Network
www.innovationcircle.no

Nodaļa 1 - Ievads

Norvēģu modelis bērnu un jauniešu uzņēmējdarbības apmācībā.

Administrācija un valsts mērķi.

Visa izglītība Norvēģijā ir [Utdanningsdirektoratet](#) (Norvēģijas Izglītības un apmācības direktorāta) pārziņā, kas ir atbildīgs par izglītības attīstību bērnudārzos, pamatskolās un vidusskolās.

Mērķi Norvēģijas izglītības un uzņēmējdarbības apmācībām skolās:

Uzņēmējdarbības apgūšana ir daļa no tā sauktā darba dzīves priekšmeta, kas sevī ietver daudz vairāk kā tikai jaunu uzņēmumu dibināšanu. Tas iekļauj arī personības izaugsmi, spēju domāt radoši. Šis priekšmets māca risināt problēmas, attīsta empātiju, sociālo iekļaušanu, līdztiesību, ekoloģiju u.tml.

Nacionālais pamatmērķis izglītības apmācībai Norvēģijas skolās:

«Skolai sava prakse jābalsta uz izglītības likuma mērķa klauzulā noteiktajām vērtībām»

Mērķa klauzula pauž vērtības, kas vieno Norvēģiju kā sabiedrību. Šīs vērtības ir mūsu demokrātijas pamats, kas palīdz mums dzīvot, mācīties un sastrādāties sarežģītajā tagadnē un sagaidīt nezināmo nākotni. Kopīgās vērtības balstās uz kristīgo mantojumu un humānismā balstītām tradīcijām. Tās izpaužas caur dažādām reliģijām, dzīves uzskatiem un sakņojas cilvēktiesībās.

Darba dzīves priekšmetam ir noteicoša loma, lai audzēkņi, savstarpēji sadarbojoties, gūtu praktisku pieredzi uzdevumu risināšanā darbavietā. Priekšmeta ietvaros skolēnu radītie produkti un pakalpojumi dod iespēju audzēkņiem piedalīties jaunu vērtību radīšanā gan skolas ietvaros, gan ārpus tās. Tas dod skolēniem iespēju piedzīvot radīšanas prieku. Tāpat priekšmeta apgūšanas laikā tiek nodrošināta skolēnu uzņēmējdarbība skolā un skolēnu sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem.

Visu mācību priekšmetu uzdevums ir, lai izglītošanās procesa pamatā būtu reālistiskas vērtības. Darba dzīves priekšmeta ietvaros skolēniem ir jāgūst pieredze, kurā viņu praktiskās un organizatoriskās prasmes tiek novērtētas un atzītas. Priekšmets ir platforma izpētei un radīšanai. Skolēniem ir iespēja ietekmēt kopējo darba vidi, līdzīgi kā tas ir attīstījies sabiedrībā, balstoties uz demokrātiskajām darba tradīcijām. Labi plānots un vadīts praktiskais darbs attīsta skolēnu spriestspēju un kritisko domāšanu. Preču ražošanas un pakalpojumu sniegšanas procesā skolēni veido savu attieksmi pret vidi un dabu, par pamatu uzstādot mērķi, lai tas būtu videi un dabai draudzīgs.

Norvēģu modelis

Norvēģijas uzņēmējdarbības apmācības modeļa pamatā izmantotā mācību pieeja uzsver uzņēmējdarbības prasmju un attieksmes attīstīšanu skolēnu un jauniešu vidū. Šī pieeja apmācībai ir svarīga inovāciju, ekonomiskas izaugsmes un ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.

Norvēģijas uzņēmējdarbības apmācību modelis ir balstīts uz praktisko pieeju, kas apvieno sevī teoriju un praksi. Tas ietver gan uzņēmējdarbību biznesa pasaulē, gan publiskajā sektorā, kā arī sociālās uzņēmējdarbības jomā.

Norvēģijas uzņēmējdarbības apmācības modelis liek uzsvāru uz starpdisciplināru sadarbību, iekļaujot uzņēmējdarbību jau esošajā mācību programmā, priekšmetos un studiju jomās. Tas sevī ietver arī pasākumus, kas mudina skolēnus izstrādāt pašiem savas idejas un projektus, kā arī sniedz iespējas šīs idejas pārbaudīt un īstenot praksē.

Norvēģijā ir daudzas organizācijas un institūcijas, kas strādā pie tā, lai veicinātu uzņēmējdarbību jauniešu un skolēnu vidū. Piemēram, nevalstiskā organizācija Ungt Entreprenørskap piedāvā programmu un resursus uzņēmējdarbības izglītībai solās un augstskolās, savukārt Innovasjon Norge piedāvā finansējumu un atbalstu uzņēmējdarbībai un inovāciju projektiem.

Norvēģijas uzņēmējdarbības apmācības modelis ir starptautiski zināms ar savu praktisko pieeju, kā arī koncentrēšanos uz starpdisciplināru (starpnozaru) sadarbību un uzņēmējdarbības prasmēm:

- 120 000 skolēni un studenti
- 10 000 skolotāji un vecāki
- 15 000 brīvprātīgie
- 30 000 jaunie uzņēmumu dibinātāji

Norvēģu metode

Norvēģijas metode uzņēmējdarbības apmācībā var tikt pielāgota bērniem pamatskolās, liekot uzsvāru uz praktiskiem un radošiem uzdevumiem, mudinot bērnus domāt ārpus rāmjiem un attīstīt savu uzņēmējdarbības garu. Norvēģijas

metode ir balstīta arī uz metožu un pieredzes apmaiņu starp citām valstīm Eiropā un pasaulē.

Pielāgojot mācību materiālus bērnu vecumam, interesēm un mācīšanās stilam, uzņēmējdarbības apgušana var būt jautrs un saistošs piedzīvojums bērniem.

Pedagoģiskās vadlīnijas

Daži no iespējamajiem pielāgojumiem bērniem:

1. Vienkāršo valodu. Veido vienkāršus, viegli saprotamus teikumus, izvēloties nesarežģītus vārdus, lai bērni spētu vieglāk uztvert mācību vielu.
2. Lieto attēlus un ilustrācijas. Attēli un ilustrācijas palīdz bērniem vieglāk uztvert mācību vielu.
3. Koncentrējies uz uzņēmējdarbības pamatprincipiem. Koncentrējies uz uzņēmējdarbības pamatprincipiem kā, piemēram, ideju radīšana, biznesa modelēšana, mārketinga.
4. Izmanto radošus uzdevumus. Izmanto radošus uzdevumus, kas mudina skolēnus domāt ārpus rāmjiem, piemēram, attīstīt jaunu produktu vai pakalpojumu.
5. Izmanto gadījumu izpēti. Izmanto gadījumu izpēti, iekļaujot bērnu intereses un hobijus, lai attēlotu (pasniegtu) konceptu vēl aizraujošākā veidā.
6. Veicini sadarbību. Iedvesmo bērnus uz savstarpēju sadarbību un grupu darbu, lai attīstītu bērnu sadarbības prasmes un uzņēmēju garu.
7. Ļauj bērniem prezentēt savas idejas. Mudini bērnus prezentēt savas idejas un dot konstruktīvu atgriezenisko saiti, lai attīstītu komunikācijas prasmes un celtu pašapziņu.
8. Lieto pozitīvu pastiprinājumu. Pozitīvs pastiprinājums kā atzinība un novērtēšana motivēs audzēkņus mācīties un pilnveidoties.

Darba dzīves priekšmeta kompetences mērķi

Apmācības mērķis ir, lai skolēns varētu:

- Izpētīt nepieciešamību pēc precēm un pakalpojumiem skolā un vietējā sabiedrībā.
- Plānot praktiskos un amata darba uzdevumus.
- Ražot un piegādāt preces un pakalpojumus atbilstoši kvalitātes prasībām.
- Lietot profesionālus jēdzienus, darba metodes, darbarīkus, materiālus un tehnoloģijas, kas ir pielāgotas darba uzdevuma veikšanai, kā arī pamatot savu izvēli.
- Sadarboties, veicināt piedāvājumu izstrādi un piedalīties kopīgā lēmumu pieņemšanā.
- Ievērot ilgtspējības principus visos darba uzdevuma posmos.
- Aprakstīt un izvērtēt visus riskus, sekot ētiskajām vadlīnijām, kā arī vispārpieņemtajiem noteikumiem darba vietās.
- Izvērtēt savu un grupas ieguldījumu, darba procesu un uzdevuma rezultātu.

Nodaļa 2 – Ilgtspējīga Uzņēmējdarbība

Pedagoģiskā Uzņēmējdarbība (PU) skolās sagatavo skolēnus tam, ka katra jauna produkta vai pakalpojuma radīšanai pamatā ir jāatbilst ANO ilgtspējības mērķim, priekšnoteikumiem un prasībām.

Ilgtspējīgas uzņēmējdarbības jēga ir tajā, lai izpētītu, kādā veidā uzņēmējdarbība spēj veicināt ilgtspējīgu sabiedrību, saredzēt ilgtspējīgus risinājumus esošo vajadzību segšanai, kā arī rast jaunas iespējas un radīt preces un pakalpojumus ilgtspējīgajā veidā.

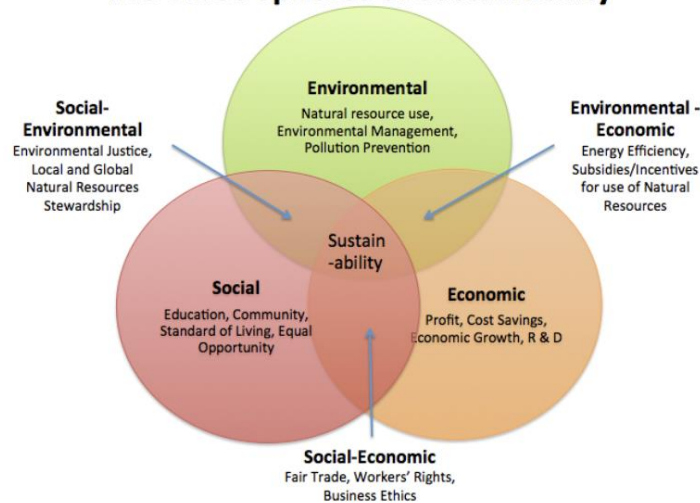
Plaši pazīstamā ilgtspējīgas attīstības definīcija skan šādi: "Ilgtspējīga attīstība ir attīstība, kas atbilst mūsdienu vajadzībām, vienlaicīgi neiznīcina nākamo paaudžu iespējas apmierināt savas vajadzības". Rezumējot - ANO 17 ilgtspējības mērķi pieprasa nosegt prasības, gaidas un vajadzības, kas skolām, uzņēmumiem un sabiedrībai kopumā ir jāliek par pamatu ilgtspējīgas nākotnes radīšanai.

Avots: United Nations

Klimatu un vidi, ekonomiku un sociālos apstākļus bieži sauc par ilgtspējīgas attīstības trim dimensijām (skat.attēlā zemāk). Ilgtspējīgas uzņēmējdarbības mērķis ir mācīt skolēniem, kā produkti un pakalpojumi var darboties pieņemamos apstākļos, kas saistīti ar sociālajiem apstākļiem, vides un klimata prasībām un veselīgu ekonomiku.

The Three Spheres of Sustainability

Avots: Based on the United Nations' definition

Skolai ir jāiemāca skolēniem analizēt to, kas padara aktivitāti vai biznesa ideju par ilgtspējīgu. Viņiem ir jāiemācās, ka ilgtspējīgai aktivitātei resursi tiek izmantoti tā, lai tas nebūtu uz nākamo paaudžu rēķina. Aktivitātei ir jābūt ilgtspējīgai visā tās vērtību ķēdē. Mēs runājam par ilgtspējību, kad tas attiecas uz ekonomiku, uz sociālo aspektu, kā arī uz klimatu un vidi.

Daži jēdzienu skaidrojumi

1. Kādām būtu jābūt ilgtspējīgas attīstības pazīmēm uzņēmumā vai profesionālajā organizācijā?

Ilgspējīgai attīstībai ir jāpanāk, lai uzņēmumi/organizācijas savieno finansiālo rentabilitāti ar vides apsvērumiem un sociālajām saistībām kā arī, lai darbība tiktu koncentrēta uz ilgtermiņa, nevis īstermiņa peļņu.

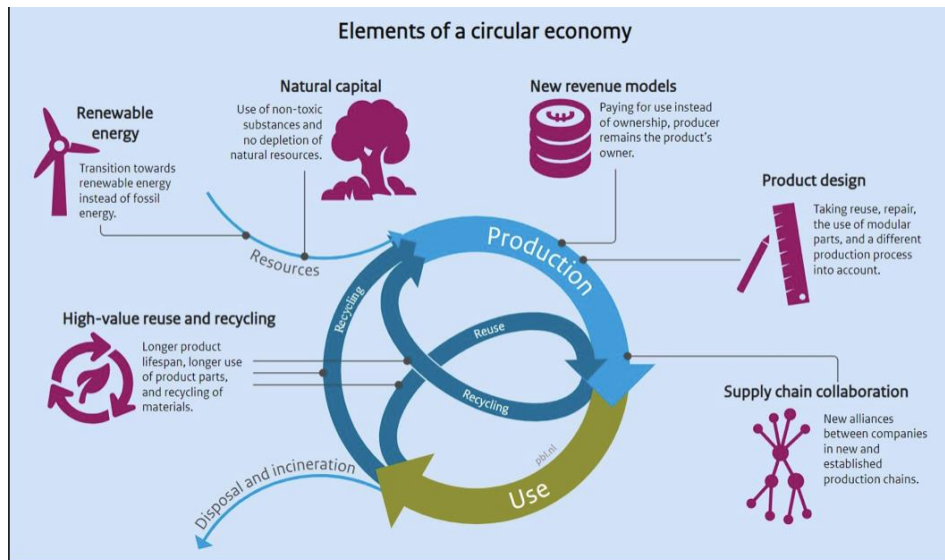
2. Kas ir uzņēmējs?

Īsi paskaidrojot, mēs varam teikt, ka uzņēmējs ir tas, kurš ne tikai redz iespējas, bet arī kaut ko dara ar tām. Vārds *gründer* nāk no vācu valodas un nozīmē "dibinātājs". Mēs to izmantojam, ja cilvēks saskata biznesa iespēju tirgū, iegūst ideju, kas var apmierināt tirgus vajadzības, un izveido uzņēmumu, lai tās apmierinātu. *Gründer* latviešu valodā tulkojas kā uzņēmējs.

3. Aprites ekonomika

Ilgspējīga attīstība apmierina šodienas vajadzības, neiznīcinot nākamo paaudžu iespējas apmierināt savas vajadzības. Ar aprites ekonomikas palīdzību mēs varam samazināt spiedienu uz dabas resursiem un atkritumu daudzumu. (skat.attēlu zemāk)

Avots: kenniskaarten.hetgroenebrein.nl

4. Vērtību ķēde un darba operācijas.

Termins vērtību ķēde tiek lietots, lai apzīmētu procesu no izejvielām līdz gatavam produktam, kas tiek pārdots gala lietotājam. Vērtību ķēdē ietilpst arī atkritumu apsaimniekošana un pārstrāde. Vērtību ķēde ir holistisks process ar daudzām saitēm. Dažādos vērtību ķēdes posmus var saukt par darba operācijām.

5. Ilgtspējīgi biznesa modeļi.

Ilgtspējīgi biznesa modeļi un produkti dalās četrās galvenajās kategorijās:

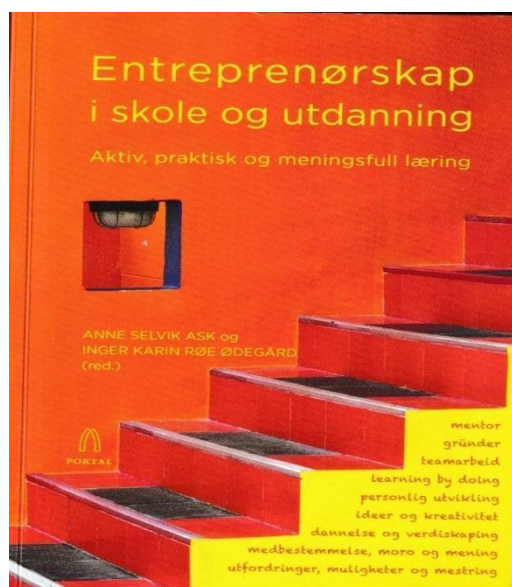
- modeļi un produkti, kas palīdz pārdot (un līdz ar to arī saražot) mazāk preču, piemēram, tāpēc, ka produktiem ir ilgāks kalpošanas laiks nekā salīdzināmiem produktiem vai uzņēmējdarbības modeļa pamatā ir noma;
- modeļi un produkti, kas palīdz vēl vairāk pagarināt preču kalpošanas laiku, izmantojot remonta un konservācijas pakalpojumus;
- modeļi un produkti, kas veicina lielāku atkārtotu izmantošanu, pārstrādi vai resursu atgriešanu ražošanas ciklā;
- kooperatīvais modelis, kam raksturīgs tas, ka biznesu virza biedriem svarīgas vērtības, nevis tikai finansiālais rezultāts.

6. Dalīšanās ekonomika

Dalīšanās ekonomika ir saistīta ar resursu izmantošanu, kas jau ir ekonomikā, piemēram, automašīnas, sadzīves tehnika, mājas un mašīnas. Mums pašiem nav jābūt šo resursu īpašniekiem, lai tos izmantotu.

Nodaļa 3 – Pedagoģija un Uzņēmējdarbība

Mācību grāmatā **Entreprenørskap i skole og utdanning** (tulk. Uzņēmējdarbība skolās un izglītībā) ir definēti pedagoģiskie mērķi un centrālie procesi, lai radītu uzņēmējdarbības skolas un uzņēmējdarbības izglītību Norvēģijā.

Nodaļā 1 izcelta pedagoģiskā uzņēmējdarbība (PU), kas veicina vispārējo vērtību radīšanu skolā un sabiedrībā. Pateicoties uzņēmējdarbības metodēm, līdzās ekonomiskajām vērtībām izgaismojas arī sociālās vērtības, tiesiskums un pilsoniska sabiedrība.

Nodaļā 2 mācību grāmatā galvenā uzmanība tiek pievērsta PU kā atsevišķai mācību stratēģijai. PU stimulē skolēnu personiskās īpašības, attieksmi un prasmes, kas stiprina gan skolēnu attiecību kompetenci, gan spēju tikt galā ar dzīvi. Lai PU mācības būtu veiksmīgas, jābūt kompetentam, funkcionālam pedagogam, kuram ir uzņēmējdarbības pedagoģiskā kompetence un prasmes.

Nodaļā 3 tiek analizēta PU loma, kas ir mūsdienu pilsoniskās sabiedrības dalībnieks. Uzņēmējdarbība ir vairāk nekā instruments, kas saistīts ar uzņēmējdarbību un ekonomiku. PU izvirza centrā sabiedrības locekli, kurš ir inovatīvs un orientēts uz problēmu risināšanu. PU veicina to, ka skolēni mācās uzņemties atbildību gan par sevi, gan līdzcilvēkiem. Izmantojot PU, skolēni mācās definēt problēmas un izaicinājumus, analizēt dažādas sekas un izvēlēties labus risinājumus.

Nodaļā 4 tiek prezentēts jauns pētījums par PU un to, kā tā veicina pozitīvu saikni starp skolu, izglītības sistēmu un vietējo sabiedrību. Grāmatā īpaši aplūkota metodoloģija, kas saistīta ar Skolēnu uzņēmumiem (SU) un Jauniešu uzņēmumiem (JU).

Nodaļā 5 uzmanības centrā ir skolas galvenais uzdevums - veidot skolēnu, kurš ir neatkarīgs, radīt spējīgs, radošs un uz sadarbību vērsts sabiedrības loceklis. Vēstījums ir tāds, ka PU spēs stimulēt vēlmi mācīties, būdama jēgpilna un sociāli iekļaujoša.

Nodaļā 6 tiek aprakstīta norvēģu arodprofesiju skolotāju attīstība uzņēmējdarbības prasmēs un iemaņās. Grāmatā ir aprakstīti pašreizējie mācību procesi, kas kvalificējas un raksturo aktīvu PU. Šajā kontekstā tiek apspriesta arī skolotāja loma.

Nodaļā 7 runa ir par cilvēcisko dimensiju uzņēmējdarbībā. Nodaļa ir par motivāciju, komandas darbu, pašapziņu un komunikāciju. Veidiem, kā skolotājs var stiprināt skolēnu spēju ietekmēt savu un citu dzīvi.

Nodaļā 8 izcelts darbs ar PU - nodarbībām sākumskolā. Kā izveidot skolēnu mācību uzņēmumu gada ciklu ar ideju izstrādi, dibināšanu, darbību, izvērtēšanu un likvidāciju? Šis ikgadējais cikls ir jāsteno starpdisciplināri, lai dažādi PU mērķi veicinātu mācību rezultātus arī citos priekšmetos (tādos kā valoda, matemātika, dabas zinības, dizains u.c.).

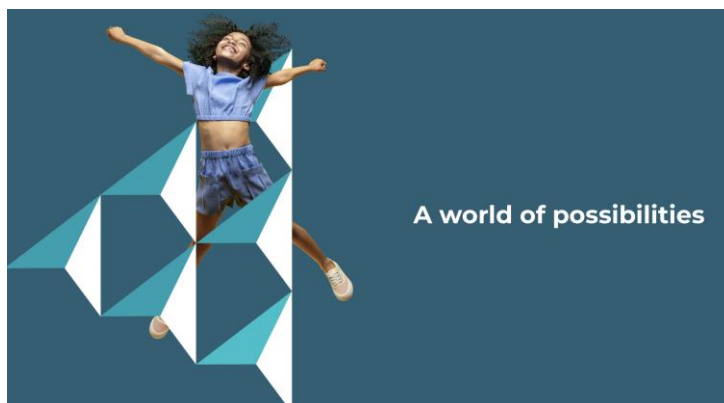
Nodaļā 9 tiek apskatīta pieredze par PU metodēm vidusskolā. Grāmatā aprakstīts darbs ar uzņēmēju nometnēm, jauniešu biznesiem, sadarbība ar vietējiem uzņēmumiem un internacionalizāciju. Autori vēlas iedvesmot izmantot PU kā līdzekli motivējošākam mācību procesam ar gatavību mainīties un attīstīt radošumu kā īpašību katrā skolēnā.

Nodaļā 10 autori dalās pieredzē par PU augstākajā izglītībā. Tiek apskatītas tādas nodarbības kā uzņēmēju nometne, studentu business, dialoga kafejnīca, Lieldienu mielasts, degustācijas un pārtikas cirks – piemēri ņemti no pedagoģijas augstskolas skolotāju izglītības priekšmeta «Pārtika un veselība». Nodaļu var izmantot kā ideju komplektu PU nodarbībām.

Nodaļā 11 autori reflektē skolas sociālo misiju, kā kvalificēt skolēnu rītdienas sabiedrībai. Kā sagatavot audzēkņus satikšanās brīdim ar dažādajām vajadzībām, jaunu domāšanu un inovācijām. Liela uzmanība tiek pievērsta tam, kā skolas un vietējie uzņēmumi var sadarboties, veicot šādus uzdevumus, un ir aprakstīta šādas sadarbības mentoringa shēma.

Nodaļā 12 apraksta programmu, ko Jaunā Uzņēmējdarbība var piedāvāt dažādos izglītības sistēmas līmeņos, sākot no pamatskolas līdz augstākajai izglītībai. Tiek izcelta arī vērtību bāze jaunajai mācību programmai – Fagfornyelsen 2020 - kurā izvirzītas prasības strādāt vairāk starpdisciplināri ar tādām tēmām kā pilsonība, ilgtspējība, sabiedrības veselība un dzīves pārvarēšana jeb spēja tikt galā ar dzīves izaicinājumiem.

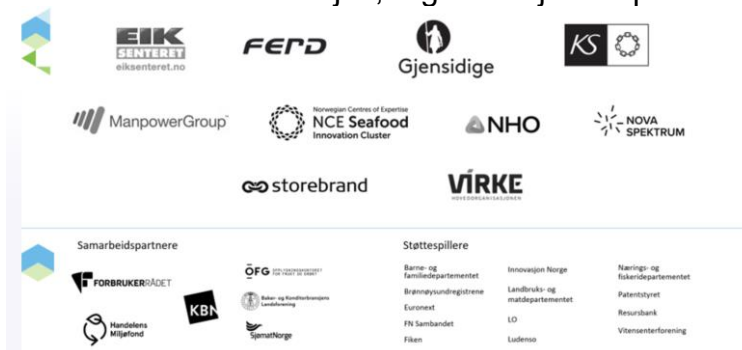
Nodaļa 4 – Jaunā Uzņēmējdarbība

Jaunā uzņēmējdarbība Norvēģijā (<https://www.ue.no>) ir biedrs Junior Achievement i Europa (<http://www.jaeurope.org>) un globāli (<https://www.jaworldwide.org>)

Jaunā Uzņēmējdarbība veido tiltu starp skolu un pārējo sabiedrību. Lai Norvēģijā izveidotu inovatīvu un ilgtspējīgu sabiedrību, vajadzīga labāka un ciešāka sadarbība starp izglītības sistēmu un darba dzīvi.

Sponsori un partneri ir dažādas ministrijas, organizācijas un privātie uzņēmumi.

Programmas Jaunā uzņēmējdarbība Norvēģija piedāvājums sākot ar pamatskolu līdz augstākajai izglītībai <https://www.ue.no/program>

1.-2. KLASE

Mūsu ģimenes

Kā funkcionē ģimene un kā katrs var dot savu ieguldījumu? Jaunākiem skolēniem tiek dota iespēja izprast, kāpēc ģimenēm ir jāizdara savas izvēles un jāizvirza prioritātes.

4.-5. KLASE

Mūsu vietējā sabiedrība

Šeit mēs ļaujam skolēniem vienkāršā veidā iepazīties ar apkārtējo sabiedrību, profesijām, algām, nodokļiem, demokrātiju un labklājību valstī. Viņi var pārbaudīt demokrātiskos spēles noteikumus, izprast nodokļu un labklājības saistību, kā arī privātās nozares un valsts sektora mijiedarbību.

4.-7. KLASE

Gudrs

Mēs aicinām skolēnus izpētīt un ļaut viņiem strādāt pie problēmu risināšanas, pamatojoties uz viņu pašu izvēli un interesēm. Šeit ir jāidentificē vajadzības, jāattīsta idejas un jārealizē risinājumi, lai citi varētu no tā gūt labumu.

8.-10. KLASE

Ēnu diena

Esi nepārliecināts par izglītības izvēli? Iepazīsti profesiju, esot kopā ar kādu viņa darbā!

10. KLASE

Ekonomija un karjeras izvēle

Programma, kas sniedz skolēniem iespēju pārdomāt iespējamās karjeras virzienus, apzinātas izvēles nozīmi un to, kā izvēle ietekmē viņu personīgās finanses.

Pamatskola

Skolēnu uzņēmums

Programma, kurā skolēni attīsta sadarbības prasmes, radošumu un iniciatīvu, izveidojot un darbojoties skolēnu uzņēmumā. Skolotāji saista darbu ar mācību mērķiem vienā vai vairākos priekšmetos papildus starpdisciplinārām tēmām.

VIDUSSKOLA

Savas dzīves vadītājs!

Noteicošais mērķis ir, lai skolēni nākotnē varētu iegādāties savu mājokli. Lai sasniegtu mērķi, skolēniem ir jābūt apzinātībai, kas attiecas uz personīgajām finansēm, kā arī jāsaprot ilgtermiņa uzkrājumu vērtība. Programmā skolēni var izveidot savu personīgo budžetu un pārdomāt svarīgas finanšu izvēles.

VIDUSSKOLA

Jauniešu uzņēmums

Skolēni dibina, vada un likvidē savus mācību uzņēmumus. Jaunieši meklē teorētiskās zināšanas un teorijas izpratni pie skolotājiem, mentoriem un vietējās sabiedrības. Izmantojot Jauniešu uzņēmumus, skolēni attīsta tādas prasmes kā radošums, iniciatīvas uzņemšanās, atbildības uzņemšanās, sadarbība un problēmu risināšana.

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

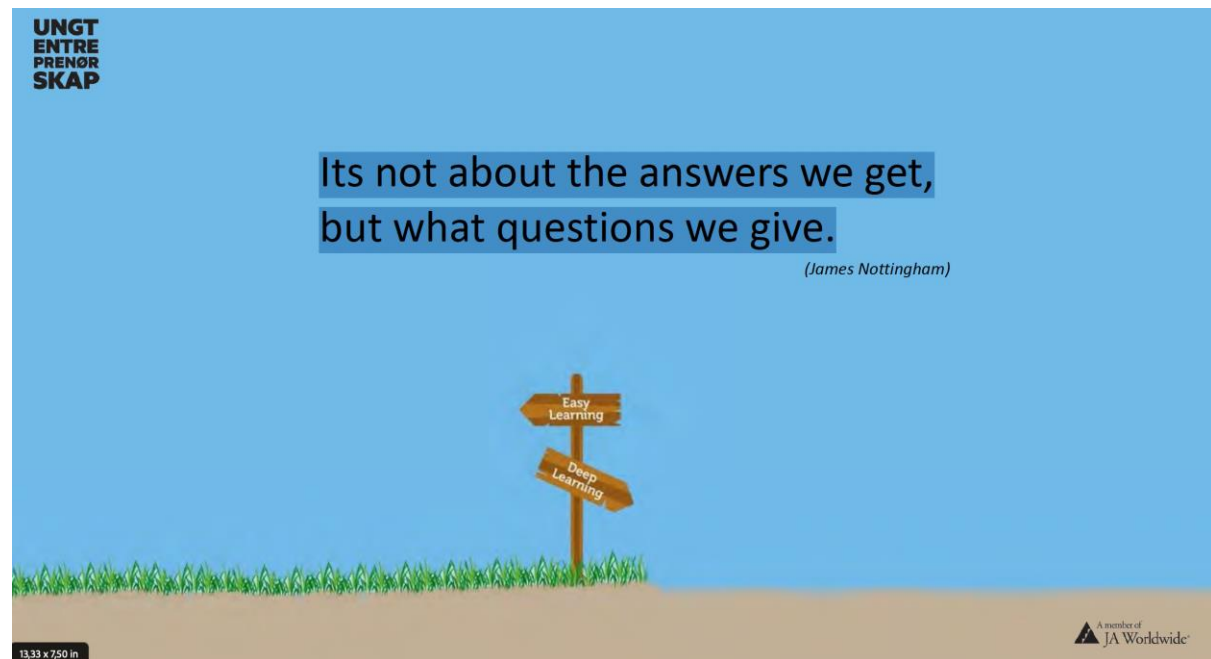
Studentu uzņēmums

Studentu uzņēmums ir izglītības programma, kas sniedz studentiem kompetences uzņēmuma dibināšanā, uzsākot, vadot un likvidējot savu uzņēmumu. Programmu var arī pielāgot, lai koncentrētos tikai uz konkrētiem posmiem vai jomām, kas veicina studentu uzņēmējdarbības prasmju attīstību.

VISI LĪMEŅI

Inovāciju nometne

Inovāciju nometne ir radošuma un inovācijas vingrinājums. Skolēniem un studentiem tiek dots reāls uzdevums ar noteiktu problēmu, kurai viņiem ir jāiesniedz risinājums ierobežotā laika posmā. Inovācijas nometnes bieži tiek izmantotas studentu, jauniešu vai skolēnu uzņēmuma darbības uzsākšanas fāzē.

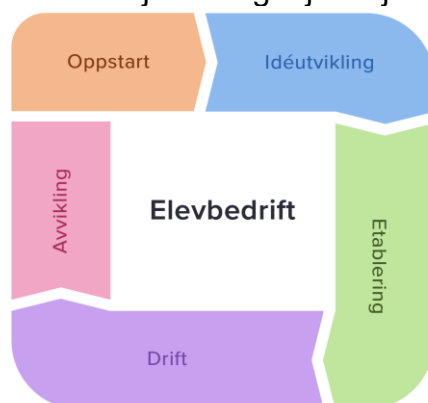

Nodaļa 5: Metodoloģija – skolēnu uzņēmums

Skolēnu uzņēmuma elementi

Skolēns iemācīsies

Uzsākšanu, ideju izstrādi, dibināšanu, darbību un likvidāciju. Katra fāze ir svarīga, lai radītu drošību visā procesā. Visās šajās kategorijās ir jāattīsta dažādas prasmes.

Avots: <https://eievbedrift.no/artikler/informasjon-til-laere>

Skolēnu un studentu nodarbināšana

Ir vairākas metodes, kā aktivizēt skolēnus uzņēmējdarbībā atkarībā no vecuma, mērķa grupas, tēmas un konteksta. Šeit ir daži izmantojamo metožu piemēri:

1. Design thinking (tulk. Dizaina domāšana) - metode, ko izmanto, lai izstrādātu radošus un inovatīvus risinājumus sarežģītām problēmām. Šī pieeja ietver lietotāju vajadzību un izaicinājumu izpratni, dažādu ideju un iespēju izpēti, kā arī risinājumu testēšanu un atkārtošānu. To var izmantot, lai aktivizētu skolēnus uzņēmējdarbībā, dodot viņiem iespēju izstrādāt idejas un risinājumus, kas balstīti uz reālām vajadzībām un izaicinājumiem.
2. Lean startup - metode jaunu uzņēmumu un produktu attīstībai ātrā un rentablā veidā. Šī metode ir vērsta uz ideju un risinājumu testēšanu un apstiprināšanu, izmantojot eksperimentus un atsauksmes no klientiem un lietotājiem. Lean startup-metodi var izmantot, lai iesaistītu studentus uzņēmējdarbībā, dodot viņiem iespēju praktiski izstrādāt un pārbaudīt savas biznesa idejas un produktus.
3. Pitching un prezentācija - šīs uzņēmējdarbības ir svarīgas prasmes, jo viņiem jāspēj pārliecināt investorus, klientus un partnerus par savām idejām un produktiem. Trenējoties pitching un prezentācijās var palīdzēt skolēniem attīstīt komunikācijas un prezentācijas prasmes, kā arī dot viņiem iespēju prezentēt savas idejas un risinājumus.
4. Mentorings un norādījumi - var būt svarīgi, atbalstot skolēnus viņu uzņēmējdarbības ceļā. Mentors vai vadītājs var sniegt padomus un norādījumus, pamatojoties uz savu pieredzi un zināšanām, kā arī palīdzēt skolēniem attīstīt viņu biznesa ideju vai produktu. Mentorings un konsultācijas var arī palīdzēt skolēniem izveidot svarīgus kontaktus un iegūt resursus.

Metodes var izmantot atsevišķi vai kopā, lai aktivizētu studentus uzņēmējdarbībā un palīdzētu viņiem attīstīt viņu uzņēmējdarbības prasmes un kompetences.

Dažādu izglītības soļu apraksts pa pakāpēm.

Uzņēmējdarbības kāpnes ir modelis, kas apraksta dažādus izglītības soļus uzņēmējdarbības un uzņēmējdarbības prasmju attīstīšanai. Ir vairākas modeļa variācijas, taču lielākā daļa ietver šādus posmus:

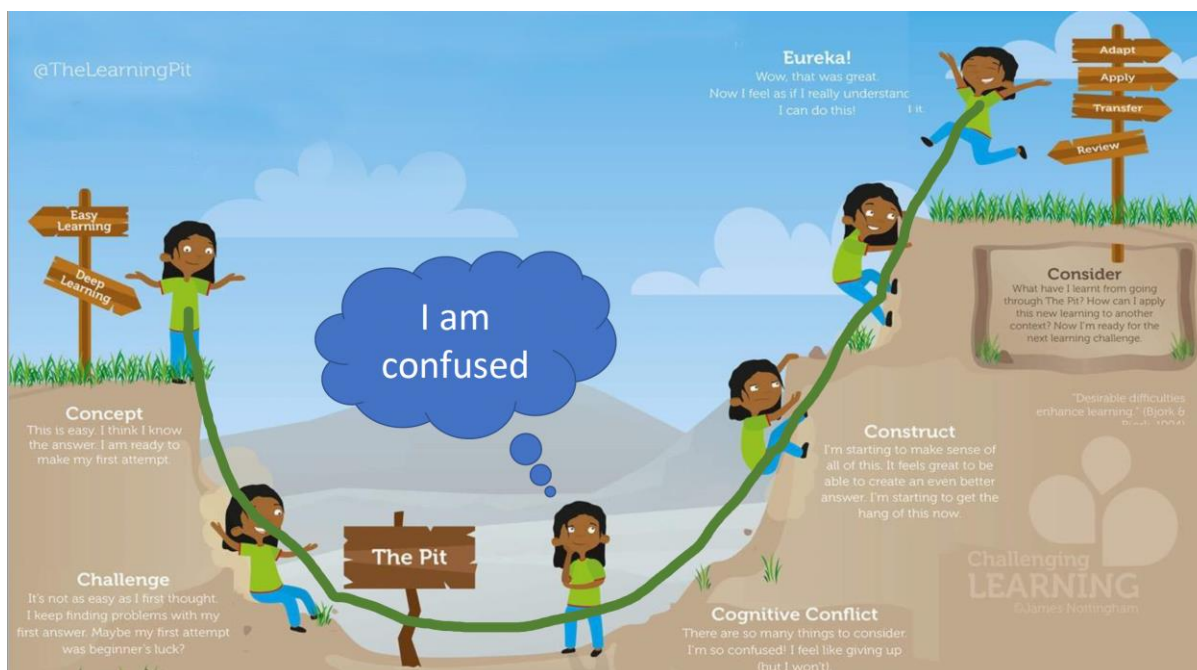
1. **Apzināšanās.** Šis solis ir vērsts uz izpratni par uzņēmējdarbību un uzņēmējdarbības prasmēm. Mērķis ir iepazīstināt ar uzņēmējdarbības jēdzienu, iedvesmot un motivēt studentus izpētīt uzņēmējdarbību kā alternatīvu tradicionālajiem karjeras ceļiem.
2. **Interese.** Šajā solī studenti tiek iepazīstināti ar uzņēmējdarbības aktivitātēm un projektiem, kas var izraisīt interesi par uzņēmējdarbību. Tas var ietvert ideju izpēti un iespēju noteikšanu, biznesa plānu izstrādi un mācīšanos par mārketingu un pārdošanu.
3. **Prasmes.** Šis solis ir vērsts uz uzņēmējdarbības sākšanai un vadīšanai nepieciešamo uzņēmējdarbības prasmju un kompetenču attīstīšanu. Tas var ietvert vadību, biznesa stratēģiju, finanses un grāmatvedību, mārketingu un pārdošanu, inovācijas un radošumu, kā arī problēmu risināšanu.
4. **Prakse.** Šajā solī skolēni iegūst iespēju praksē pielietot teoriju un prasmes, uzsākot un vadot savus uzņēmumus vai projektus. Tas dod viņiem iespēju mācīties no reālas pieredzes un praktiski attīstīt uzņēmējdarbības prasmes.
5. **Panākumi.** Šis solis ir par skolēnu kā uzņēmēju panākumu un sasniegumu atzīšanu un atzīmēšanu. Tas var ietvert arī atbalsta un norādījumu sniegšanu, lai turpinātu attīstīt viņu uzņēmējdarbības prasmes un karjeras iespējas.

Pedagoģiskie soļi uzņēmējdarbības kāpnēs var atšķirties atkarībā no modeļa un mērķa grupas, taču galvenais mērķis ir sniegt skolēniem visaptverošu izpratni par uzņēmējdarbību un attīstīt viņu uzņēmējdarbības prasmes un kompetences, izmantojot praktisku un uz pieredzi balstītu pieeju.

Atsevišķu darbību uzdevumu piemēri

Jūs varat izvēlēties dažādas pieejas un uzdevumus. Jaunā Uzņēmējdarbība ir izstrādājis ceļvežus dažādu līmeņu skolotājiem un studentiem (skatīt šī ziņojuma pielikumu). Kopējais visām pieejām ir uzdevuma risināšanas process, ceļš no sākuma līdz veiksmīgam rezultātam.

Attēls: *Ungt Entreprenørskap i Viken. Irene S. Bergsland 2022.*

Zemāk ir 10 uzdevumi, kurus var izmantot dažādos vecuma līmeņos.

UZDEVUMS 1 - VIDE

Tēma: Izstrādāji un izgatavojiet produktu, kas var palīdzēt apkārtējai videi dzimtajā pašvaldībā.

Mērķa grupa: Bērni vecumā no 8-12 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

- 1) Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un sniedziet dažus piemērus produktiem, kas ir paredzēti, lai palīdzētu videi, piemēram, atkārtoti lietojamas pudeles, saules enerģijas lādētāji vai pārstrādājamas pusdienu kastītes. Pārrunājiet ar skolēniem, kāpēc ir svarīgi rūpēties par vidi un kādi produkti mums var palīdzēt šajā jautājumā.
- 2) Ideju ģenerēšana. Aiciniet skolēnus padomāt par produktu, kas var palīdzēt videi. Tas var būt produkts, kas aizstāj citu videi kaitīgu produktu, vai arī pilnīgi jauns produkts, kas var palīdzēt mums dzīvot ilgtspējīgāk. Lūdziet skolēniem uzzīmēt un aprakstīt savas idejas uz papīra.
- 3) Prototipu veidošana. Izvēlieties dažas idejas un palūdziet skolēniem izveidot produkta prototipu. Tas var būt vienkāršs modelis, kas izgatavots no kartona vai māla, vai uzlabots modelis, kas izgatavots no skolā pieejamajiem materiāliem. Ļaujiet skolēniem pārbaudīt un pēc vajadzības uzlabot prototipu.
- 4) Prezentācija. Palūdziet skolēniem prezentēt savus produktus klasei. Viņiem jāpaskaidro, kā produkts darbojas, no kā tas ir izgatavots un kā tas var palīdzēt videi. Ļaujiet klasei uzdot jautājumus un sniegt atsauksmes par prezentācijām.
- 5) Mārketings. Aiciniet skolēnus padomāt par to, kā viņi var tirgot savu produktu. Viņi var izveidot reklāmas plakātu vai brošūru, kurā parādīts produkts un paskaidrots, kādam nolūkam to var izmantot. Lūdziet skolēnus dalīties savos mārketinga materiālos ar pārējiem klases biedriem.

- 6) Pārdomas. Noslēdziet uzdevumu ar pārdomām par to, ko skolēni ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un vides aizsardzību. Pārrunājiet, kā viņi var izmantot savas uzņēmējdarbības prasmes, lai radītu pārmaiņas sabiedrībā un rūpētos par vidi.

Šo uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, un pēc vajadzības to var pagarināt vai saīsināt. Ir iespējams arī saistīt uzdevumu ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas mācību priekšmetu jomas, piemēram, dabaszinātnes, sociālās zinības, mākslu un amatniecību.

Uzdevums 2 – SPORTA PASĀKUMS

Šeit ir iespējama uzdevums uzņēmējdarbības un sporta ietvaros.

Tēma: Sporta pasākuma plānošana un organizēšana.

Mērķa grupa: Bērni vecumā no 10-14 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

- 1) Ievads. Sāciet, ievadot tēmu un sniedzot piemērus par sporta pasākumiem, piemēram, sporta dienām, sacīkstēm vai turnīriem. Pārrunājiet ar skolēniem, kas nepieciešams veiksmīga sporta pasākuma organizēšanai un kādi varētu būt lielākie izaicinājumi.
- 2) Ideju ģenerēšana. Aiciniet skolēnus padomāt par sporta pasākumu, ko viņi vēlētos organizēt. Tas varētu būt futbola turnīrs, šķēršļu josla vai sporta diena ar dažādām aktivitātēm. Ļaujiet skolēniem strādāt grupās un izdomāt idejas aktivitātēm un to, kā viņi vēlas organizēt pasākumu.
- 3) Plānošana. Aiciniet skolēnus sastādīt detalizētu sporta pasākuma plānu. Viņiem būtu jāņem vērā loģistika, piemēram, kur pasākums notiks un kā dalībnieki tur nokļūs, kā arī tas, kā finansēt pasākumu. Tāpat skolēniem jā sagatavo grafiks un jāuzskaita viss nepieciešamais aprīkojums.
- 4) Īstenošana. Ļaujiet skolēniem organizēt un īstenot sporta pasākumu. Viņiem ir jādeleģē uzdevumi un jānodrošina, lai viss notiktu saskaņā ar plānu. Audzēkņiem arī jāuzņem dalībnieki un jānodrošina, lai visiem būtu jautri.
- 5) Novērtēšana. Kad pasākums ir beidzies, lieciet skolēniem novērtēt notikumu. Pārrunājiet, kas gāja labi un ko varēja darīt savādāk. Aiciniet skolēnus pārdomāt, ko viņi ir iemācījušies un kā viņi var izmantot savas uzņēmējdarbības prasmes, lai organizētu līdzīgus pasākumus nākotnē.
- 6) Prezentācija. Lūdziet skolēnus iepazīstināt klasi ar sporta pasākumu. Prezentācijā jāpaskaidro, ko ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un organizāciju, kā arī par sportu un sadarbību.

Šo uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, un pēc vajadzības to var pagarināt vai saīsināt. Ir iespējams arī saistīt uzdevumu ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas mācību priekšmetu jomas, piemēram, matemātiku, latviešu valodu un sociālās zinības.

Uzdevums 3 – BIZNESA PLĀNS PRODUKTS

Tēma: Biznesa plāna sastādīšana preces pārdošanai veikalā vai internetā.

Mērķa grupa: 10-19 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

1. Idejas izstrāde. Ļaujiet bērniem nākt klajā ar ideju par vienu produktu, ko viņi vēlas pārdot. Palūdziet viņiem aprakstīt ideju un to, kas padara produktu unikālu.
2. Biznesa plāns. Palūdziet skolēniem sagatavot vienkāršu biznesa plānu savai idejai. Tas var ietvert produkta vai pakalpojuma aprakstu, mērķauditoriju, mārketinga stratēģijas un izmaksu un ieņēmumu pārskatu.
3. Mārketinga. Palūdziet audzēkņiem sagatavot mārketinga plānu savai idejai. Kā viņi sasniegs klientus un pārliecinās viņus iegādāties produktu vai pakalpojumu?
4. Finansēšana. Lūdziet bērniem izpētīt dažādus uzņēmējdarbības finansēšanas veidus, piemēram, aizdevumus, ieguldījumus vai kolektīvo finansējumu.
5. Konkurentu analīze. Lūdziet izglītojamos izpētīt viņu idejas konkurentus. Ko konkurenti dara labi un ko var darīt labāk idejas īstenošanā?
6. Produkta izstrāde. Ļaujiet bērniem izstrādāt produkta dizainu un veikt produkta izstrādes attīstību no idejas līdz gatavam produktam. Tas var ietvert ideju ģenerēšanu, prototipu izstrādi, testēšanu un ražošanu.
7. Pārdošana un klientu apkalpošana. Ļaujiet izspēlēt pārdevēju un klientu apkalpošanas darbinieku lomas. Palūdziet izstrādāt pārdošanas stratēģiju un uzzināt, kā rīkoties klientu sūdzību gadījumos.
8. Ilgtspējīga uzņēmējdarbība. Ļaujiet skolēniem izpētīt, kā viņi var radīt ilgtspējīgu uzņēmējdarbību. Kā samazināt atkritumu daudzumu un ietekmi uz vidi?
9. Veiksmes stāsti. Ļaujiet izpētīt uzņēmējdarbības veiksmes stāstus, lai gūtu iedvesmu un mācītos.
10. Prezentācija. Aiciniet audzēkņus prezentēt savu ideju un biznesa plānu klasei vai žūrijai. Ļaujiet praktizēt prezentācijas prasmes un pārliecināt citus par savu ideju.

Uzdevums 4 – SOCIĀLĀ PROBLĒMA

Sociālā uzņēmējdarbība ir aizraujoša un svarīga uzņēmējdarbības sastāvdaļa. Sociālajai uzņēmējdarbībai var būt nozīmīga loma cīņā pret nabadzību un ekonomisko nevienlīdzību, izstrādājot un ieviešot inovatīvus un ilgtspējīgus uzņēmējdarbības modeļus, kuru mērķis ir novērst nabadzības pamatcēloņus, piemēram, izglītības, veselības aprūpes un finansiālā atbalsta trūkumu. Tas var ietvert jaunu produktu un pakalpojumu izstrādi, kas ir pieejami cilvēkiem, kuri dzīvo nabadzībā, un jaunu darba vietu un ekonomiskās līdzdalības iespēju radīšanu.

Sociālā uzņēmējdarbība var arī palīdzēt veidot sociālo izpratni par ekonomisko nevienlīdzību un izaicināt izveidotos uzņēmējdarbības modeļus un sistēmas, kas veicina ekonomiskās nevienlīdzības saglabāšanu. Veicinot iekļaušanu un godīgumu uzņēmējdarbības praksē, sociālā uzņēmējdarbība var būt spēcīgs katalizators pozitīvām sociālajām un ekonomiskajām pārmaiņām sabiedrībā.

Tēma: Aprakstiet aktuālu sociālo problēmu vietējā vidē.

Mērķa grupa: 9-15 gadi.

Uzdevuma apraksts:

1. Problēmu risināšana. Lūdziet bērnus **identificēt kādu sociālo problēmu**, kas viņiem rūp, piemēram, nabadzība, vientulība, mobings, atkritumi/plastmasa dabā, satiksmes trūkumi, publiskais apgaismojums vai citas vides problēmas. Pēc tam viņi var izdomāt iespējamus risinājumus un izvēlēties ideju, pie kuras vēlas strādāt tālāk.
2. Idejas izstrāde. Ļaujiet skolēniem nākt klajā ar ideju par sociālo uzņēmumu vai projektu, kas var atrisināt viņu izvēlēto problēmu. Palūdziet aprakstīt ideju un to, kas padara to unikālu.
3. Biznesa plāns. Palūdziet audzēkņiem sagatavot vienkāršu biznesa plānu savai idejai. Tas var ietvert produkta vai pakalpojuma aprakstu, mērķauditoriju, mārketinga stratēģijas un izmaksu un ieņēmumu pārskatu.
4. Mārketinga. Palūdziet sagatavot mārketinga plānu savai idejai. Kā viņi sazināsies ar klientiem un pārliecinās atbalstīt projektu vai iegādāties produktu vai pakalpojumu?
5. Sadarbība. Mudiniet izglītojamos sadarboties ar citiem bērniem un organizācijām, lai realizētu savu ideju. Tas var ietvert pasākuma organizēšanu vai naudas piesaisti projekta atbalstam.
6. Novērtēšana. Ļaujiet skolēniem novērtēt sava projekta ietekmi. Kā tas ir ietekmējis sabiedrību vai mērķa grupu? Ko nākamreiz var darīt savādāk?
7. Ilgtspējīga uzņēmējdarbība. Ļaujiet izpētīt, kā viņi var ilgtspējīgi vadīt sociālo uzņēmējdarbību. Kā samazināt atkritumu daudzumu un ietekmi uz vidi, vienlaikus risinot sabiedrības problēmu?
8. Veiksmes stāsti. Ļaujiet bērniem izpētīt sociālās uzņēmējdarbības veiksmes stāstus, lai gūtu iedvesmu un mācītos.
9. Prezentācija. Aiciniet audzēkņus prezentēt savu ideju un biznesa plānu klasei vai žūrijai. Ļaujiet trenēt prezentācijas prasmes un pārliecināt citus par savu ideju.
10. Pārdomas. Mudiniet bērnus pārdomāt to, ko viņi ir iemācījušies sava sociālā uzņēmuma vai projekta izstrādes un īstenošanas procesā.

Uzdevums 5 – VELOSIPĒDS

Šeit ir iespējams uzdevums uzņēmējdarbības ietvaros bērniem un jauniešiem, kas saistās ar velosipēda remontu un apkopi:

Tēma: Uzņēmējdarbības uzsākšana un vadīšana, velosipēdu remonts un apkope bērniem un jauniešiem

Mērķa grupa: Bērni un jaunieši vecumā no 10-16 gadiem

Uzdevuma apraksts:

1. Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un pārrunājiet, kas padara uzņēmumu velosipēdu remonta un apkopes jomā bērniem un jauniešiem par unikālu un vērtīgu. Runājiet ar skolēniem par to, kā viņi var apvienot interesi par velosipēdiem ar uzņēmējdarbību.
2. Prāta vētra. Ļaujiet audzēkņiem strādāt grupās un smelties idejas biznesam bērnu un jauniešu velosipēdu remonta un apkopes jomā. Aiciniet padomāt par to, kādus pakalpojumus viņi var piedāvāt, piemēram, velosipēdu remontu, regulēšanu vai apkopi un kā viņi var tirgot un pārdot savus pakalpojumus.

3. Plānošana un attīstība. Kad skolēni ir izvēlējušies ideju, viņiem rūpīgi jāplāno un jāattīsta savs uzņēmums. Tas ietver lēmumu par to, kādus pakalpojumus viņi piedāvās, kādi resursi ir nepieciešami uzņēmējdarbības uzsākšanai un kā viņi var nodrošināt labu kvalitāti velosipēdiem un drošību klientiem.
4. Mārketingu un pārdošana. Lūdziet bērņus prezentēt savu uzņēmumu klasei un pēc tam plānot, kā iepazīstināt tirgu un pārdot savus pakalpojumus. Viņi var izveidot vietni vai prezentāciju, kas parāda piedāvājumu un kādas priekšrocības sniedz viņu uzņēmums. Apspriediet arī, kāda ir saprātīga pakalpojumu cena un kā viņi var sasniegt potenciālos klientus, piemēram, uzstādot stendu vietējos pasākumos vai sazinoties ar vietējiem velosipēdu veikaliem.
5. Darbība un novērtēšana. Ļaujiet skolēniem dibināt uzņēmumu un pēc tam novērtēt, kā tas darbojas. Apspriediet, kas darbojas labi un ko var uzlabot. Pārrunājiet arī to, ko viņi ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un velosipēdu apkopi.
6. Prezentācija. Lūdziet izglītojamus iepazīstināt klasi ar savu uzņēmumu un visu darbības procesu. Skolēniem jāpaskaidro, ko viņi ir iemācījušies un kā, viņuprāt, uzņēmumu uztver citi bērņi un jaunieši.

Šo uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, un pēc vajadzības to var pagarināt vai saīsināt. Ir iespējams arī saistīt uzdevumu ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas mācību priekšmetu jomas, piemēram, tehnoloģijas un ekonomika.

Uzdevums 6 – PHOTOVOICE

Photovoice (tulk. Fotobalss) ir sociālās uzņēmējdarbības metode, ko var izmantot, lai identificētu un risinātu sociālās problēmas sabiedrībā. Metode parasti ietver cilvēku vai grupu līdzdalību, kuras tieši skar sociālā problēma, un dod viņiem iespēju uzņemt attēlus, kas atspoguļo viņu pieredzi un perspektīvas. Metodi var izmantot, lai aktualizētu sociālās problēmas, kuras bieži tiek ignorētas vai marginalizētas, kā arī var palīdzēt palielināt lēmumu pieņēmēju un sabiedrības izpratni par šādām problēmām. Tas savukārt var veicināt mobilizēt rīcību un apņemšanos atrisināt problēmas.

Piemēram, Photovoice var izmantot, lai risinātu tādas sociālās problēmas kā nabadzība, nevienlīdzība, rasisms, diskriminācija, vides krīzes un citas sabiedrības problēmas. Izmantojot Photovoice, dalībnieki var dokumentēt un dalīties savā pieredzē un redzējumos radošā un jēgpilnā veidā, kā arī prezentēt savus atklājumus plašākai sabiedrībai. Turklāt Photovoice var izmantot arī, lai piesaistītu un ieinteresētu sabiedrību sociālo problēmu risinājumu meklēšanā. Tas var ietvert dalībnieku uzaicināšanu, lai noteiktu iespējamus risinājumus sociālajām problēmām, kuras viņi ir dokumentējuši. Tālāk, sadarbojoties ar vietējām organizācijām, uzņēmumiem un valdību, var veicināt sociālo problēmu risināšanu. Photovoice var būt spēcīga sociālās uzņēmējdarbības metode, jo tā dod balsi tiem, kuri sabiedrībā bieži tiek ignorēti, un var palīdzēt radīt pozitīvas sociālās pārmaiņas, lai atrisinātu aktuālākās sociālās problēmas.

Photovoice ir radošs un vizuāls veids, kā iesaistīt bērnus uzņēmējdarbības procesā. Šeit ir uzdevums, kas izmanto Photovoice, lai izpētītu uzņēmējdarbību bērniem:

Uzdevums: "Mans uzņēmējdarbības ceļojums".

Mērķa grupa: bērni vecumā no 8 līdz 12 gadiem.

Mērķis: palīdzēt bērniem attīstīt uzņēmējdarbības prasmes un stimulēt radošumu, izmantojot fotogrāfiju un vizuālo izteiksmes veidu.

Pieejas veids:

1. Ievads. Iepazīstiniet ar uzņēmējdarbības jēdzienu un paskaidrojiet, ko tas nozīmē. Lūdziet bērnus padomāt par kādu ideju, kas viņiem ir bijusi vai ko viņi sapņojuši realizēt.
2. Fotogrāfija. Iedodiet katram dalībniekam kameru (mobilā telefona kamera arī der) un lūdziet nofotografēt lietas, kas viņus iedvesmo un var palīdzēt īstenot viņu sapni vai uzņēmējdarbības projektu.
3. Attēlu stāstījums. Palūdziet dalībniekiem izvēlēties 3-5 attēlus, kurus viņi vēlas izmantot, lai pastāstītu savu stāstu par savu uzņēmējdarbības ceļu. Var izmantot attēlus, lai ilustrētu, kā plāno īstenot savu projektu vai arī atainot to, kas viņus iedvesmo.
4. Prezentācija. Lūdziet bērniem prezentēt savus attēlus (šeit ir dažādi digitālie/analogie palīglīdzekļi) pastāstīt savu stāstu pārējiem dalībniekiem. Ļaujiet dalīties tajā, kas viņus iedvesmo, ar kādiem izaicinājumiem ir saskārušies un ko viņi ir iemācījušies projekta gaitā.
5. Pārdomas. Mudiniet skolēnus pārdomāt, ko viņi ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un kādas prasmes ir attīstījuši, veicot šo uzdevumu. Lūdziet pārrunāt, kā viņi varētu izmantot šīs prasmes nākotnē.
6. Novērtēšana. Projekta novērtēšanu var veikt, lūdzot dalībniekus aizpildīt atgriezeniskās saites veidlapu, kurā audzēkņi var dalīties ar to, kas viņiem patika un kas nepatika uzdevumā, ko iemācījās un par ko vēlas uzzināt vairāk.

Veicot šo uzdevumu, bērniem būs iespēja izzināt savu radošumu un attīstīt uzņēmējdarbības prasmes, fotografējot un stāstot. Tas arī palīdzēs viņiem jautrā un saistošā veidā uztvert uzņēmējdarbību.

Uzdevums 7 - ROTAĻLIETAS

Šeit ir iespējams uzdevums uzņēmējdarbībā - rotaļlietas bērniem:

Tēma: Izstrādājiet un izveidojiet savu rotaļlietu.

Mērķa grupa: Bērni vecumā no 8-12 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

1. Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un pārrunājiet, kas padara rotaļlietu labu un populāru. Apspriediet ar skolēniem dažāda veida rotaļlietas un to, kas viņus iedvesmo.
2. Dizaina process. Aiciniet bērnus strādāt grupās un izdomāt idejas savai rotaļlietai, apdomāt, kādai jābūt rotaļlietas formai un funkcijām, kā tā var izcelties uz citu rotaļlietu fona. Rosiniet skolēnus izveidot rotaļlietas skices vai zīmējumus.

3. Materiāli un izgatavošana. Kad izglītojamie izstrādājuši rotaļlietu, tiem jāizlemj, kādus materiālus izmantot. Apspriediet, kas ir ilgtspējīgas alternatīvas un kā samazināt atkritumu daudzumu. Pēc tam skolēni var sākt izgatavot rotaļlietas prototipus un novērtēt, kas darbojas un ko var uzlabot.
4. Mārketingu un pārdošana. Lieciet audzēkņiem prezentēt savu rotaļlietu klases biedriem un pēc tam plānot, kā to reklamēt un pārdot. Viņi var izveidot reklāmas plakātu vai prezentāciju, kurā parādīta rotaļlieta un tās īpašības. Apspriediet arī, kāda ir adekvāta rotaļlietas cena un kur to var pārdot, piemēram, skolas gadatirgos vai krāmu tirgos.
5. Pārdomas. Kad rotaļlieta ir izstrādāta, izgatavota un tirgota, ļaujiet bērniem pārdomāt visu aizvadīto procesu. Pārrunājiet, ko viņi ir iemācījušies par uzņēmējdarbību, mārketingu un ražošanu un kā var izmantot savas prasmes nākotnē.
6. Prezentācija. Palūdziet prezentēt savu rotaļlietu un visu aizvadīto procesu klasei. Skolēniem jāpaskaidro, ko viņi ir iemācījušies un kā, viņuprāt, rotaļlietu uztvers citi.

Šo uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, un pēc vajadzības to var pagarināt vai saīsināt. Ir iespējams arī saistīt uzdevumu ar mācību programmu un iekļaut attiecīgas priekšmetu jomas, piemēram, mākslu un amatniecību, matemātiku un sociālās zinības.

Uzdevums 8 – BRĪVĀ LAIKA AKTIVITĀTE

Šeit ir iespējamais uzdevums jauniešu uzņēmējdarbības un brīvā laika aktivitāšu ietvaros:

Tēma: Brīvā laika aktivitātes uzsākšana un vadīšana jauniešiem.

Mērķa grupa: 13-18 gadus veci jaunieši.

Uzdevuma apraksts:

- 1) Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un pārrunājiet, kas padara brīvā laika pavadīšanu labu un populāru jauniešu vidū. Runājiet ar skolēniem par dažādiem brīvā laika pavadīšanas veidiem un to, kas viņus iedvesmo.
- 2) Prāta vētra. Ļaujiet skolēniem strādāt grupās un izdomāt idejas brīvā laika pavadīšanas veidiem, ko viņi var uzsākt un vadīt paši. Audzēkņiem vajadzētu padomāt par to, kāda veida aktivitāte tā būs, kur tā tiks rīkota un kā viņi varētu izcelties citu brīvā laika aktivitāšu vidū.
- 3) Plānošana un organizācija. Kad jaunieši izvēlējušies ideju, jāsāk plānot un organizēt veicamās aktivitātes. Tas ietver laika un vietas noteikšanu, nepieciešamā aprīkojuma apkopošanu un visu nepieciešamo atļauju vai licenču iegūšanu. Apspriediet arī, kā finansēt aktivitāti un kā piesaistīt dalībniekus.
- 4) Mārketingu un pārdošana. Lūdziet izglītojamos iepazīstināt ar savu izvēlēto aktivitāti klases biedrus, bet pēc tam plānot, kā to tirgot un pārdot. Šajā solī var izveidot reklāmas plakātu vai prezentāciju, kurā parādīta aktivitāte un tās priekšrocības. Tāpat pārrunājiet, kāda ir saprātīga cena un kur to var pārdot, piemēram, sociālajos medijos vai vietējos jauniešu klubos.
- 5) Īstenošana un novērtēšana. Ļaujiet skolēniem veikt aktivitāti un pēc tam novērtēt, kā veicās šī uzdevuma izpildē. Pārrunājiet, kas bija labi un ko varētu

uzlabot. Tāpat apspriediet arī to, ko viņi ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un brīvā laika pavadīšanas pasākumu organizēšanu.

- 6) **Prezentācija.** Lūdziet jauniešus iepazīstināt pārējos ar savu brīvā laika pavadīšanas aktivitāti un visu uzņēmējdarbības procesu. Prezentācijā jāpaskaidro, ko uzdevuma izpildes laikā ir iemācījušies un kā, viņuprāt, šo aktivitāti uztvers citi jaunieši.

Uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, to var pagarināt vai saīsināt pēc vajadzības. Ir iespējams arī saistīt uzdevumu ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas priekšmetu jomas, piemēram, sociālās zinības un mārketingu.

Uzdevums 9 – DIGITĀLIE PAKALPOJUMI / PRODUKTI

Šeit ir iespējamais uzdevums uzņēmējdarbībā un interneta produktu (vietne, produkts vai pakalpojums) radīšana jauniešiem:

Tēma: Interneta produkta izveide un pārdošana jauniešiem.

Mērķa grupa: Jaunieši vecumā no 15-19 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

1. Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un pārrunājiet, kas padara interneta produktu labu un populāru jauniešu vidū. Pārrunājiet ar skolēniem dažāda veida interneta produktus un to, kas viņus iedvesmo.
2. Prāta vētra. Aiciniet skolēnus strādāt grupās un izdomāt idejas interneta produktam, ko viņi var izstrādāt un pārdot paši. Apdomāt, kādam tam jābūt, kam tas ir paredzēts un kā viņi var izcelties tirgū citu līdzīgu produktu vidū.
3. Plānošana un izstrāde. Kad skolēni izvēlējušies ideju, jāuzsāk plānošanas un izstrādes darbi. Tie ietver lēmuma pieņemšanu, lai noteiktu, kādām īpašībām produktam vajadzētu būt, kādi resursi nepieciešami tā izstrādei un kādi testi jāveic, lai nodrošinātu produkta kvalitāti.
4. Mārketingu un pārdošana. Lieciet skolēniem prezentēt savu produktu klasei un pēc tam plānot, kā to tirgot un pārdot. Jaunieši var izveidot vietni vai prezentāciju, kurā parādīts produkts un tā priekšrocības. Tāpat pārrunājiet, kāda ir adekvāta produkta cena un kā to var pārdot, piemēram, sociālajos medijos vai citās tiešsaistes platformās.
5. Palaišana un novērtēšana. Ļaujiet skolēniem laist klajā produktu un pēc tam novērtēt, kā veicies. Pārrunājiet, kas bija labi un ko varētu uzlabot. Tāpat apspriediet, ko jaunieši iemācījušies par uzņēmējdarbību un interneta produktu izstrādi.
6. **Prezentācija.** Lūdziet skolēnus iepazīstināt klasi ar produktu un visu uzdevuma veikšanas procesu. Audzēkņiem jāpastāsta, ko ir iemācījušies un kā, viņuprāt, produktu uztvers citi jaunieši.

Uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, to var pagarināt vai saīsināt pēc vajadzības. Tāpat uzdevumu iespējams saistīt ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas mācību priekšmetu jomas, piemēram, informātiku un mārketingu.

Uzdevums 10 – MĀJDZĪVNIKA APRŪPE UN PIESKATĪŠANA

Šeit ir iespējams uzdevums uzņēmējdarbībā - mājdzīvnieku pieskatīšana bērniem un jauniešiem:

Tēma: Uzņēmējdarbības uzsākšana mājdzīvnieku pieskatīšanā un aprūpe bērniem un jauniešiem.

Mērķa grupa: Bērni un jaunieši vecumā no 10-16 gadiem.

Uzdevuma apraksts:

1. Ievads. Sāciet ar tēmas ievadu un pārrunājiet, kas padara biznesu mājdzīvnieku pieskatīšanas jomā unikālu un vērtīgu. Runājiet ar skolēniem par to, kā viņi var apvienot interesi par dzīvniekiem ar uzņēmējdarbību.
2. Prāta vētra. Ļaujiet audzēkņiem strādāt grupās un izdomāt idejas bērnu un jauniešu biznesam mājdzīvnieku aprūpes jomā. Rosiniet apdomāt, kādus pakalpojumus viņi var piedāvāt (piemēram, pastaigas, barošanu vai cita veida mājdzīvnieku aprūpi) un kā viņi var reklamēt un pārdot savus pakalpojumus.
3. Plānošana un attīstība. Kad jaunieši izvēlējušies ideju, tiem rūpīgi jāplāno un jāattīsta bizness. Tas ietver arī lēmumu pieņemšanu, lai noteiktu, kādus pakalpojumus viņi piedāvās, kādi resursi nepieciešami uzņēmējdarbības uzsākšanai un kā nodrošināt dzīvnieku labturību, to drošību, kā arī pakalpojuma drošumu klientiem.
4. Mārketinga un pārdošana. Lūdziet skolēnus prezentēt savu uzņēmumu klasei, vienlaicīgi plānojot, kā reklamēt un pārdot savus pakalpojumus. Viņi var izveidot vietni vai prezentāciju, kas parāda, ko uzņēmums piedāvā un kādas priekšrocības tas sniedz. Apspriediet arī, kāda ir adekvāta pakalpojuma cena un kā sasniegt potenciālos klientus, piemēram, izmantojot sludinājumus sociālajos medijos vai sazinoties ar vietējiem zooveikaliem.
5. Darbība un novērtēšana. Ļaujiet audzēkņiem dibināt uzņēmumu un pēc tam novērtēt, kā tas darbojas. Apspriediet, kas izdevies veiksmīgi un ko var uzlabot. Aiciniet skolēnus pastāstīt, ko viņi ir iemācījušies par uzņēmējdarbību un dzīvnieku kopšanu.
7. Prezentācija. Lūdziet jauniešus iepazīstināt klases biedrus ar uzņēmumu un visu uzdevuma izpildes procesu. Audzēkņiem jāpastāsta, ko ir iemācījušies un kā, viņuprāt, produktu uztvers citi bērni un jaunieši.

Uzdevumu var pielāgot dažādām klasēm un līmeņiem, pēc vajadzības to var pagarināt vai saīsināt. Tāpat uzdevumu iespējams saistīt ar mācību programmu un iekļaut atbilstošas mācību priekšmetu jomas, piemēram, bioloģiju un ekonomiku.

NODAĻA 6: Skolotāja loma

Skolotāja loma sociālās atbildības apmācībā var būt ļoti svarīga. Skolotājiem, kā vieni no svarīgākajiem sociālajiem dalībniekiem izglītības sistēmā, ir iespēja veidot skolēnu attieksmi, vērtības un uzvedību, kad runa ir par sociālo atbildību. Galvenokārt skolotājiem var būt nozīmīga loma sociālās atbildības jēdziena ieviešanā. Skolotājs var veicināt apzinātas atbildības par sabiedrību un vidi uzņemšanos. Pedagoģs var ietvert pašreizējo sabiedrības problēmu un izaicinājumu apspriešanu stundās un mudināt skolēnus kritiski un pārdomāti spriest par šīm tēmām.

Tāpat pasniedzēji var palīdzēt attīstīt skolēnu sociālo atbildību, dodot viņiem iespējas iesaistīties brīvprātīgajā un sabiedriskajā darbā. Tas var ietvert brīvprātīgu aktivitāšu organizēšanu, piemēram, veco ļaužu apmeklēšanu pansionātos vai dalību vides aktivitātēs, kā arī rosināt skolēnus iesaistīties vietējās organizācijās un iniciatīvās.

Turklāt pedagogam var būt svarīga loma kā sociālās atbildības paraugam. Tas var ietvert labās prakses demonstrēšanu, kad runa ir par vides apziņu, sabiedrības iesaistīšanos un ētiku, kā arī skolēnu mudināšanu sekot viņu piemēram. Skolotāji var palīdzēt veidot sociālās atbildības kultūru, integrējot tēmu mācību programmā dažādos mācību priekšmetos, tādējādi palīdzot veidot skolēnu izpratni par sociālo atbildību kā sabiedrības pamatvērtību.

Pasniedzēja loma sociālajā uzņēmējdarbībā var būt nozīmīga vairākos veidos. Pirmkārt un galvenokārt, skolotājiem var būt svarīga loma, veicinot audzēkņu izpratni par sociālo uzņēmējdarbību. Tas var ietvert sociālās uzņēmējdarbības koncepcijas un dažādu aspektu ieviešanu, kā arī skolēnu iedvesmošanu un iedrošināšanu domāt novatoriski un uz risinājumiem vērsti saistībā ar sociālajām un vides problēmām.

Skolotāji var piedalīties arī izglītojamo uzņēmējdarbības prasmju attīstībā, dodot viņiem iespējas izstrādāt un īstenot savus sociālās uzņēmējdarbības projektus. Tas var ietvert atbalstu studentiem, ģenerējot idejas, strādājot ar jautājumiem par mārketingu, finansējumu un sadarbību ar attiecīgajiem sociālajiem dalībniekiem.

Turklāt pedagogiem var būt svarīga loma kā sociālo uzņēmēju mentoriem un darba vadītājiem. Tas var ietvert dalīšanos savās zināšanās un pieredzē par uzņēmējdarbību, kā arī padomu un norādījumu sniegšanu jaunajiem sociālajiem uzņēmējiem, kuri vēlas attīstīt savas idejas un uzņēmumus.

Visbeidzot, skolotāji var arī dot ieguldījumu kontaktu un sadarbības veidošanā starp jauniem sociālajiem uzņēmējiem un organizācijām un uzņēmumiem, tādējādi palīdzot izveidot spēcīgāku un ilgtspējīgāku sociālās uzņēmējdarbības ekosistēmu.

NODAĻA 7 – Biznesa plāns

Zemāk tiek sniegts biznesa plāna piemērs:

1. Informācija par skolēnu mācību uzņēmumu

- Uzņēmuma nosaukums un adrese, kontaktpersona
- Juridiskā forma. Vai skolēnu uzņēmums ir skolas daļa vai privāti reģistrēts (org. nr.)

2. Īss produkta/pakalpojuma biznesa idejas apraksts

- 5-10 rindkopas (viena A4 lapa maksimums)
  - Kādu problēmu uzņēmums risina un kam?
- o Kāda ir problēma?
- o Kas ir produkts/pakalpojums?
- o Kas ir klients?
- o Kā klientam tiek atrisināta problēma ar produktu/pakalpojumu?
- Kas maksā par produktu? Cik daudz?
- o Cik maksā ražošana un piegāde klientam?
- o Kāds ir skolēnu uzņēmuma ieguvums?

3. Mērķi un vīzija

- Kāds ir mūsu redzējums?
- Kāds ir mērķis pirmajos sešos mēnešos, 1. gadā, 2. gadā?

4. Tirgus un tirgus plāns

- Situācijas tirgū analīze
- o pakalpojuma/produkta dažādo iespēju potenciāls (apjoms, cena) un novērtējums tirgū?
- o Aprakstiet klientus, cik daudz un kā jūs sasniedzat klientus?
- o Kā tiek ražots pakalpojums/produkts?
- o Kā tas tiek piegādāts, kādā veidā tas sasniedz klientu?
- o Kā notiks pārdošana, samaksa?
- o Konkurenti
- o Draudi (riskā analīze)
- o Iespējas

5. Uzņēmuma organizācija

- Kas vada uzņēmumu un pieņem lēmumus? Viens cilvēks vai valde?
- Kas ir darbinieki uzņēmumā un kāda ir viņu atbildības joma?
- Kas ir mūsu uzņēmumam svarīgas ārējo resursu personas (tīkls - kontaktpersonas)?
- Uzzīmējiet organizācijas shēmu

6. Ekonomika

Apsveriet svarīgākos faktorus

- Kapitāla prasība darbības uzsākšanai
- Cik maksā noteikta produkta/pakalpojuma apjoma ražošana?

- Cik daudz mēs ceram nopelnīt no preces/pakalpojuma pārdošanas?
- Kā mēs varam iegūt naudu, kas nepieciešama, lai uzsāktu biznesu?

7. Budžets

Izveidojiet budžeta pārskatu

- Ieņēmumi par periodu (nedēļa, mēnesis vai gads)
  - o No preču un pakalpojumu pārdošanas
  - o citi ienākumi
- izmaksas par to pašu periodu
  - o Preču izmaksas (izejvielas un pārstrāde)
  - o Darba alga un sociālie pabalsti darbiniekiem
  - o Ceļojumi, automašīna, apmācība
  - o Citi izdevumi (biroja uzturēšana, telpas, grāmatvedība, apdrošināšana utt.)
  - o Ārējie pakalpojumi ražošanai, projektēšanai, tirdzniecībai un izplatīšanai
- Rezultāts
  - o Novērtējiet rezultātu. Vai tas ir apmierinošs?
  - o Cik ilgs laiks nepieciešams, lai gūtu peļņu? Kā tas ietekmē kapitāla prasības un kā tas tiek atrisināts?

8. Produktu izmaksas

- Klientu maksātspēja?
- Kādu cenu piedāvā konkurenti?
- Iestatiet pašizmaksas aprēķinu (izmaksu kopums par vienu produktu/pakalpojumu)?
- Cik maksā vienības izgatavošana?
- Vai par pakalpojumu/produktu ir jāmaksā PVN? Cik daudz?

9. Nākotnes plāns

- Izveidojiet grafiku ar aktivitātēm, termiņiem un pienākumiem

10. Citi nosacījumi

- Vai pakalpojums/produkts ir ilgtspējīgs un videi draudzīgs?
- Vai pakalpojums/produkts ir ētiski pamatots?
- Cik spēcīga ir jūsu paša motivācija strādāt ar šī produkta ražošanu, pārdošanu un izplatīšanu?

Nodaļa 8 – Ārējie resursi un ieteikumi

Šeit ir daži ārējie resursi un ceļveži, kas var būt noderīgi, lai uzzinātu vairāk par uzņēmējdarbību bērniem.

1. Junior Achievement (JA) ir bezpeļņas organizācija, kas piedāvā mācības un resursus par uzņēmējdarbību, finansēm un darba dzīvi bērniem un jauniešiem vairāk nekā 100 valstīs.
2. Young Entrepreneurs Academy (YEA) ir organizācija, kas sniedz iespēju jauniešiem vecumā no 11 līdz 18 gadiem uzsākt un vadīt savu biznesu, izmantojot 30 nedēļu programmu.
3. Entrepreneurship for Kids ir tiešsaistes kurss, kas māca bērniem un jauniešiem par uzņēmējdarbību, izmantojot video nodarbības un interaktīvus vingrinājumus.
4. National Association for Entrepreneurship in Education (NFTE) ir organizācija, kas nodrošina apmācību un resursus skolotājiem un jauniešiem, lai uzzinātu par uzņēmējdarbību.
5. The Small Business Administration (SBA) ir ASV federāla organizācija, kas nodrošina bezmaksas resursus un ieteikumus visu vecumu uzņēmējiem, tostarp bērniem un jauniešiem.
6. The Kauffman Foundation ir bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir veicināt uzņēmējdarbību un inovācijas. Tie piedāvā resursus, norādījumus un pētījumus par uzņēmējdarbību bērniem un jauniešiem.

Šie resursi var palīdzēt jums atrast norādījumus un iedvesmu, lai uzzinātu vairāk par bērnu uzņēmējdarbību un sniegtu idejas aktivitātēm un projektiem, kas var iesaistīt bērnus uzņēmējdarbības procesā.

Ko var piedāvāt KBT Arodskola?

KBT Arodskola gatavojas uzsākt atsevišķu 10 mēnešu ilgu kursu sociālajā uzņēmējdarbībā 60 kredītpunktu apjomā. Studijas ir sadalītas piecos priekšmetos – trīs teorijas priekšmeti, kā arī viens praktiskais un viens projekta priekšmets.

KBT Arodskola piedāvā viena gada izglītību sociālajā uzņēmējdarbībā. Izglītība sniedz studentiem padziļinātu izpratni par sociālo uzņēmējdarbību un to, kā to var izmantot pozitīvu sociālo pārmaiņu radīšanai.

Izglītība ietver gan teorētiskās, gan praktiskās mācības, tostarp moduljus par uzņēmējdarbību, inovācijām, projektu vadību un sadarbību ar ieinteresētajām pusēm. Studentiem būs iespēja apgūt arī sociālās ekonomikas, sociālo uzņēmumu finansēšanas un ilgtspējīgas uzņēmējdarbības modeļu izstrādi un ieviešanu. Svarīga izglītības daļa ir mācīšanās identificēt un analizēt sociālās problēmas un pēc tam izstrādāt un ieviest inovatīvus risinājumus, lai tās risinātu. Tas ietver mācīšanos

sadarboties visas sabiedrības interesēs un partnerattiecību veidošanu, lai nodrošinātu sociālo uzņēmumu ilgtspēju un efektivitāti.

Izglītība KBT Arodskolā nodrošina audzēkņiem zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas, lai gūtu panākumus sociālajā uzņēmējdarbībā, kā arī sniedz iespēju veidot kontaktu tīklu nozarē.

Kādi palīg līdzekļi ir pieejami tiešsaistē?

Lai uzzinātu vairāk par Norvēģijas modeli un metodēm studentu biznesam, varat apmeklēt Ungt Entreprenørskap vietni: <https://elevbedrift.no>

Līdzīgas vietnes ir arī [JA Europe](#) un [JA Worldwide](#), kas nodrošina piekļuvi dažādiem pasākumiem un programmām.

SMAB - Erasmus+ project

"Smart Business for all" ir jēdziens, kas mudina uz iekļaujošu pieeju sociālajai uzņēmējdarbībai.

<https://www.accessibilityassociation.org/s/sb4all-benchmarking-tool>

Erasmus+ ir programma, kas atbalsta jaunatnes un sporta izglītību Eiropā. Programma sniedz iespējas dažādām aktivitātēm, tostarp starptautiskai sadarbībai starp organizācijām, studentu un pasniedzēju apmaiņai. Tāpat Erasmus+ veic projektu un aktivitāšu finansēšanu.

Iespējams, "Smart Business for all" koncepcija vai ideja ir iekļauta Erasmus+ projektos, kas vērsti uz sociālo uzņēmējdarbību vai ekonomisko iekļaušanu. Programmā Erasmus+ ir vairāki projekti, kuru mērķis ir stiprināt sociālo uzņēmējdarbību un ekonomisko iekļaušanu, īpaši sadarbojoties dažādām valstīm un organizācijām. Tas var ietvert zināšanu un labāko praksi apmaiņu un pārnesi, mācību programmu izstrādi, atbalstu uzņēmējiem un mazajiem uzņēmumiem.

Social enterprise academy International

<https://www.socialenterprise.academy>

The Social Enterprise Academy ir starptautiska organizācija, kas nodrošina mācību un attīstības iespējas sabiedriskajās aktivitātēs iesaistītajām personām un organizācijām.

Organizācija tika dibināta Skotijā 2004. gadā un kopš tā laika ir paplašinājusies, uzsākot darbu vairākās pasaules valstīs, tostarp Kanādā, Austrālijā un Dienvidāfrikā.

The Social Enterprise Academy piedāvā virkni programmu un kursu, kas paredzēti atbalstam sociālajiem uzņēmējiem, sabiedriskajām organizācijām un sociālajiem uzņēmējiem.

Šī programma vērsta uz prasmju un zināšanu attīstīšanu tādās jomās kā vadība, uzņēmējdarbības plānošana, mārketingu un sociālo seku izvērtēšana. Organizācija arī nodrošina pielāgotas mācības un konsultācijas organizācijām, kas vēlas veikt sociālās pārmaiņas, uzlabojumus.

Turklāt The Social Enterprise Academy atbalsta arī sociālo kontaktu dibināšanu starp uzņēmējiem un organizācijām, izmantojot savu kontaktpersonu tīklu un kopīgus pasākumus.

Organizācija rīko regulārus pasākumus un darbnīcas, kas dod iespēju sociālajiem uzņēmējiem iepazīties vienam ar otru, dalīties pieredzē un mācīties no nozares ekspertiem.

Tāpat jāakcentē, ka The Social Enterprise Academy uzstādījusi sev par pienākumu veicināt sociālo un ekonomisko ilgtspēju, palīgā ņemot sociālos uzņēmumus. Tās misija ir dot iespēju cilvēkiem un organizācijām, radīt pozitīvas pārmaiņas savās pašvaldībās un veidot taisnīgu un ilgtspējīgu pasauli.

Coompanion

[Coompanion](#) ir zviedru organizācija, kas atbalsta sociālo uzņēmējdarbību un kooperatīvus Zviedrijā. Organizācija dibināta 1984. gadā un tā darbojas, lai veicinātu ekonomiku, kuras pamatā ir sadarbība un solidaritāte un kas sniedz iespējas vietējām pašvaldībām un iedzīvotājiem veidot ilgtspējīgus uzņēmumus un darbavietas.

Coompanion piedāvā virkni pakalpojumu un atbalstu sociālajiem uzņēmējiem un kooperatīviem:

1. Padomi un konsultācijas: Coompanion sniedz bezmaksas konsultācijas un vadlīnijas sociālajiem uzņēmējiem un kooperatīviem, kuri vēlas uzsākt vai attīstīt ilgtspējīgu uzņēmējdarbību.
2. Izglītība un apmācība: organizācija piedāvā izglītības programmas un kursus sociālajiem uzņēmējiem un kooperatīviem, tostarp tādās jomās kā grāmatvedība, vadība, sadarbība un komunikācija.
3. Finansējums: Coompanion piedāvā arī finansiālu atbalstu un finansēšanas iespējas sociālajiem uzņēmējiem un kooperatīviem, izmantojot aizdevumus un dotācijas.
4. Kontakti un sadarbība. Organizācija nodrošina arī iespējas sociālajiem uzņēmējiem un kooperatīviem sadarboties un veidot sadarbības kontaktus ar citos līdzīgos uzņēmumos.

Coompanion ir vairākas filiāles visā Zviedrijā, un organizācijai ir nozīmīga loma sociālās uzņēmējdarbības un kooperatīvu attīstībā valstī.

Citi

Sociālās uzņēmējdarbības atbalstam ir pieejami vairāki tiešsaistes rīki. Šeit ir daži piemēri:

1. Crowdfunding-plattformer: tādas platformas kā Kickstarter, Indiegogo un GoFundMe ļauj sociālajiem uzņēmējiem piesaistīt līdzekļus saviem projektiem vai uzņēmumiem, piedāvājot savas idejas lielai auditorijai un lūgt pēc ieguldījuma.
2. Sociālie mediji: sociālo mediju platformas, piemēram, Facebook, Twitter, Instagram un LinkedIn, ir spēcīgi rīki sociālajiem uzņēmējiem, lai sadarbotos ar savu auditoriju, reklamētu savus produktus/pakalpojumus un izveidotu savu zīmolu.
3. Ietekmes novērtēšanas rīki: tiešsaistes rīki, tādi kā, B Impact Assessment, Impact Management Project og Social Impact Scorecard palīdz sociālajiem uzņēmējiem izmērīt un izsekot savu projektu vai uzņēmumu ietekmi.
4. Sadarbības rīki: tādi kā Google disks, Trello un Slack atvieglo sadarbību starp komandas locekļiem, ļaujot sociālajiem uzņēmējiem strādāt kopā pie projektiem un dalīties idejās.
5. Prasmju apmaiņas platformas: tādas platformas kā Skillshare, Udemy un Coursera sniedz sociālajiem uzņēmējiem piekļuvi tiešsaistes kursiem un apmācībām, lai attīstītu prasmes, kas nepieciešamas viņu biznesa vadīšanai.
6. Resursu centri: tādas vietnes kā Ashoka, Skoll Foundation un Echoing Green piedāvā resursus, rīkus un finansēšanas iespējas sociālajiem uzņēmējiem.
7. Mentoringa platformas: tādas platformas kā MicroMentor un SCORE savieno sociālos uzņēmējus ar pieredzējušiem mentoriem, kuri var sniegt norādījumus un atbalstu.

Šie tiešsaistes rīki var palīdzēt sociālajiem uzņēmējiem attīstīt un paplašināt savus uzņēmumus, sazināties ar auditoriju un novērtēt sava darba ietekmi.

Ieteicamā literatūra un interneta vietnes

- <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/samarbeid-om-sosialt-entreprenorskap/id2585672/>

Dažāda literatūra par uzņēmējdarbību bērniem:

- "Kidpreneurs: Young Entrepreneurs with Big Ideas" av Adam Toren og Matthew Toren – Šī grāmata ir rakstīta speciāli bērniem un jauniešiem, tā sniedz tiem ieskatu uzņēmējdarbībā un informē, kā tie var uzsākt savu biznesu.
- "The Lemonade Stand Cookbook: Step-by-Step Recipes and Crafts for Kids to Make... and Sell!" av Kathy Strahs - Šajā grāmatā ir apkopotas limonādes un dažādu dzērienu, uz kodu un rokdarbu receptes un apraksti, kurus bērni var izgatavot un pārdot standos un tirgos.
- "Start It Up: The Complete Teen Business Guide to Turning Your Passions into Pay" av Kenrya Rankin – Šī grāmata iepazīstina pusaudžus ar uzņēmējdarbību un, kā uzsākt un vadīt savu uzņēmumu.
- "The Business of Being a Kid: Entrepreneurship and Marketing for Kids" av Trina Boice – Šajā grāmatā apkopotas idejas, kā bērni var pelnīt naudu un mācīties par uzņēmējdarbību, radot savu uzņēmumu.
- "Young Entrepreneur World: How 25 Teen-Trepreneurs Succeeded and Left World Leaders Scratching Their Heads" av Zoe Fox - Grāmatā apkopoti stāsti par gados jauniem uzņēmējiem visā pasaulē, kuri radījuši savu veiksmīgu uzņēmumu.

Minētā literatūra var kalpot kā noderīgs resurss, lai uzzinātu vairāk par uzņēmējdarbību bērniem un jauniešiem, kā arī tā var sniegt iedvesmu projektiem un aktivitātēm, kas var iesaistīt bērnus uzņēmējdarbībā.

- "Creating a World Without Poverty" av Muhammad Yunus: mikro finanšu institūcijas Grameen Bank dibinātāja sarakstīta grāmata, kurā aprakstīta viņa vīzija, kā apkarot nabadzību izmantojot sociālo uzņēmējdarbību.
- "The Power of Unreasonable People" av John Elkington og Pamela Hartigan: grāmatā tiek pētīts, kā sociālā uzņēmējdarbība var veicināt pozitīvas sociālās izmaiņas un izaicināt jau esošus uzņēmējdarbības modeļus.
- "The Lean Startup" av Eric Ries: grāmatā uzmanība pievērsta tam, kā sociālie uzņēmēji var izmantot lean startup metodi, lai attīstītu inovatīvus uzņēmējdarbības modeļus un veicinātu ilgtspējīgas sociālās izmaiņas.

Interneta vietnes

Dažādas tiešsaistes vietnes var kalpot kā noderīgi resursi, lai uzzinātu vairāk par bērnu uzņēmējdarbību un gūtu iedvesmu aktivitātēm un projektiem, kas var iesaistīt bērnus uzņēmējdarbībā.

Šeit ir dažas organizāciju, kursu un resursu vietnes:

- Junior Achievement: <https://www.juniorachievement.org/>
Junior Achievement ir starptautiska organizācija, kas piedāvā uzņēmējdarbības izglītību bērniem un jauniešiem.
- Entrepreneurship for Kids: <https://www.entrepreneurshipforkids.com/>
Entrepreneurship for Kids ir tiešsaistes resurss, kas piedāvā uzņēmējdarbības kursu bērniem.
- Young Entrepreneurs Academy: <https://yeausa.org/>
Young Entrepreneurs Academy ir organizācija, kas sniedz iespēju jauniešiem vecumā no 11 līdz 18 gadiem uzsākt un vadīt savu biznesu, izmantojot 30 nedēļu programmu.
- National Association for Entrepreneurship in Education: <https://www.nfte.com/>
National Association for Entrepreneurship in Education ir organizācija, kas nodrošina resursus un apmācību skolotājiem un jauniešiem uzņēmējdarbībā.
- The Kauffman Foundation: <https://www.kauffman.org/>
The Kauffman Foundation ir bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir veicināt uzņēmējdarbību un inovācijas, tā piedāvā resursus un mentoringu uzņēmējdarbībā bērniem un jauniešiem.
- Small Business Administration: <https://www.sba.gov/business-guide/launch-your-business/kids>
Small Business Administration piedāvā ceļvedi uzņēmējdarbībā bērniem un jauniešiem.
- Skoll Foundation: organizācija, kas atbalsta un iegulda sociālajā uzņēmējdarbībā visā pasaulē, kā arī nodrošina piekļuvi resursiem un instrumentiem sociālajiem uzņēmējiem. (<https://skoll.org/>)
- Ashoka: globāla organizācija, kuras mērķis ir veicināt sociālo uzņēmējdarbību un atbalstīt sociālos uzņēmējus visā pasaulē. (<https://www.ashoka.org/>)
- Stanford Social Innovation Review: publikācija, kas pēta sociālo uzņēmējdarbību un ilgtspējīgas sociālās pārmaiņas, nodrošina piekļuvi rakstiem un resursiem par šo tēmu. (<https://ssir.org/>)

PIELIKUMI

Jaunā uzņēmējdarbība (Teksts angļu valodā)

Attēls: Ungt Entreprenørskap i Viken. Irene S. Bergsland, 2022.

Future

- Develop young people's skills and ability to master their future
- Be a driving force for value creation and innovation
- Make a significant contribution to the development of thriving local communities and sustainable global development

Teamwork

- Teach children and young people to work as a team
- Be a reliable and long term collaborator that bridges the gap between schools and businesses
- Create meeting places and build networks

Enthusiasm

- Give young people opportunities to develop their creativity, enterprise and self-confidence
  - Motivate young people to innovate and to create value
  - Centre all activities on "Learning by Doing"
-

Programmes – primary school

Lower secondary school

Why entrepreneurship?

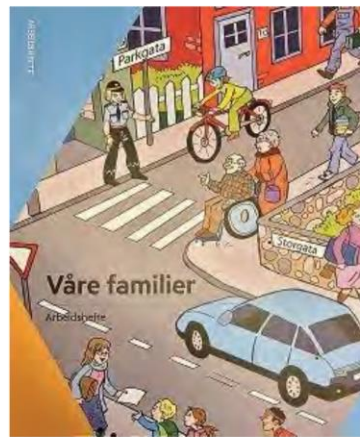
21th Century Skills

Our families

The pupils learn:

- That there are many types of families, we talk about similarities and differences
- Why it is important to have a job
- That there are lots of different jobs
- The difference between wants and needs
- To make choices
- How the money system works and why we have to prioritise

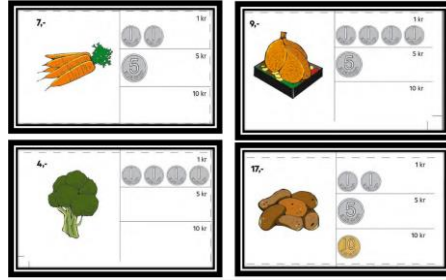

Different kinds of jobs

Wants and needs

We go shopping

Our Community

The programme is aimed at grades 4-5. The programme gives pupils **insight into how local business and government administration affects their everyday lives**. It also strengthens their **local identity** and shows how they can help strengthen their local environment.

The children learn **teamwork** and responsible **collaboration, decision-making** and why we all have to pay taxes. They also learn to feel responsibility concerning building a good society in their own living area.

Mini companies, young enterprise

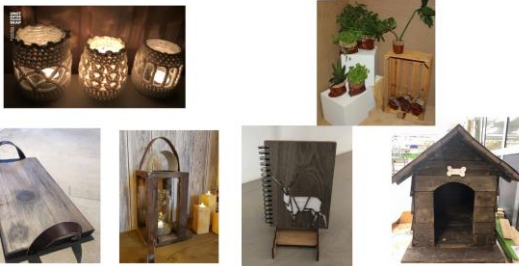
This is an educational programme where students in lower secondary schools are given the opportunity to start, run and end their own businesses; advised by teachers and other external experts.

The pupils start with a business idea and realise their product/service through production, marketing and sales. The educational resource materials consists of a digital teacher's guide and web-based tips, exercises and examples.

<https://elevbedrift.no/>

Design and redesign in the mini companies

Social entrepreneurship

What do they learn?

- to take responsibility
- to work independently
- to make plans
- to see possibilities instead of problems
- to cooperate
- to make decisions
- to solve conflicts

They also...

- experience a lot
- get attention, publicity and self-confidence
- discover new abilities and skills
- get in contact with different branches of industry
- learn a lot about the business community

Up in the air!

- **Objective:** To develop creativity and cooperative skills.
- **Material:** Paper, crayons, Scissors
- **Description:** Divide the class in groups, 3-5 persons. The groups are to found an airline company. The airline company = Pupils enterprise. Each group decides who will be the team leader, the designer and the marketing manager. The group will also need labour to produce the airplanes.
- Then they provide the airline company with a: Name, logo and slogan
- Each group make their own paper airplane, by making and testing various prototypes.
- The groups will participate in two different competitions: Who can fly the longest distance and who can keep their airplane floating for the longest time?

Innovation Camp in lower secondary school

Innovation Camp is a training event in creativity and innovation. Students are assigned a real business related problem and must present a solution within a limited time frame. The problems are provided by a company or organisation in the private or public sector. Students work on the assignment in groups of 3-6 and present their solutions to a jury, which selects a winner based on certain criteria.

What's in it for the pupils? They learn:

- To appreciate and use their skills and talents
- To take responsibility
- To be creative
- How to cooperate
- How production, marketing and design works
- To make mistakes, and then try again
- That having fun gives a healthy working environment
- The meaning of having specific roles and responsibility within the company,
- all employees can't be in charge of the same tasks

